

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

**Review of Klandermans B., Roefs M., Olivier J.: The state of the people:
citizens, civil society and governance in South Africa 1994-2000**

Kessel, W.M.J. van

Citation

Kessel, W. M. J. van. (2002). Review of Klandermans B., Roefs M., Olivier J.: The state of the people: citizens, civil society and governance in South Africa 1994-2000. *Zuidelijk Afrika: Kwartaalblad Over Zuidelijk Afrika*, 6(1), 47-47. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4737>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4737>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Zuid-Afrika gewogen en gemeten

Huidskleur is niet meer allesbepalend

INEKE VAN KESSEL

Bert Klandermans, Marlene Roefs & Johan Olivier, *The State of the People: Citizens, civil society and governance in South Africa, 1994-2000*. Human Sciences Research Council, Pretoria, 2001. 258 p. ISBN 0 7969 1985 2.

Zijn Zuid-Afrikanen beter af sinds 1994? En vinden ze dat zelf ook? In grote trekken vinden Zuid-Afrikanen dat inderdaad, concluderen de auteurs van *The State of the People* op basis van jaarlijkse peilingen tussen 1994 en 2000. Meer Zuid-Afrikanen zijn tevreden, meer mensen hebben vertrouwen in de regering en meer mensen voelen zich 'Zuid-Afrikaan' dan vóór 1994. Betrokkenheid bij de politiek en opkomst bij verkiezingen nemen af, maar de maatschappelijke betrokkenheid is na een kortstondige dip weer opgeleefd. Het grootste probleem is en blijft de enorme ongelijkheid. Huidskleur is niet meer de allesbepalende factor wat betreft welvaart, toegang tot onderwijs, wooncomfort en banen. Zwarte Zuid-Afrikanen zijn nu meer geneigd hun positie af te meten aan medezwarten, in plaats van zich af te zet-

ten tegen de bevoorrechte blanken. In grote trekken vinden zwarte Zuid-Afrikanen dat ze er als groep op vooruitgegaan zijn, maar als individu voelen ze zich nog steeds slechter af. Blanken daarentegen vinden dat hun positie als groep is verslechterd, maar als individu merken ze daar weinig van.

De grote welvaarts kloof en de enorme jeugdwerkloosheid worden genoemd als de belangrijkste bedreigingen voor de stabiliteit op langere termijn. Het onderwijspeil en het inkomensniveau van zwarte Zuid-Afrikanen is onder zes jaar ANC-bevind flink gestegen, maar de werkloosheid onder zwarten was in 2000 hoger dan in 1994. De welvaartsverschillen tussen zwarte Zuid-Afrikanen onderling zijn veel groter geworden dan voorheen. In het nieuwe Zuid-Afrika wordt sociale klasse een belangrijker categorie dan ras. *The State of the People* is een Nederlands-Zuid-Afrikaans samenwerkingsproject, waarin meer dan vijftig Zuid-Afrikaanse en Nederlandse studenten onderzoekservaring hebben opgedaan. De resultaten zijn beschreven in een boek waarin het accent ligt op percepties en in mindere mate op werkelijke veranderingen. De vele staatjes en grafieken lijken afschrikwekkend voor leken, maar de toelichtingen zijn ook begrijpelijk voor verstokte alfa's.

De vragen die als uitgangspunt dienden voor het onderzoek, zijn helder: zijn in het post-apartheidstijdperk nieuwe breuklijnen en nieuwe grieven ontstaan; is er sprake van nieuwe collectieve identiteiten; hoe worden grieven vertaald in politiek of maatschappelijk protest? De antwoorden zijn minder eenduidig. Zoals te verwachten viel hebben zwarten, blanken, Indiërs en kleurlingen elk hun eigen perspectief op de veranderingen. Verrassender is dat er nauwelijks duidelijk opgaande of neergaande lijnen zijn, maar vooral jaarlijkse schommelingen. Optimisme en vertrouwen in de regering overheersen in 1994-1995 en bereiken een dieptepunt in 1998, waarna de lijn weer in opwaartse richting buigt.

De politieke participatie is sterk teruggelopen, maar vooral zwarte Zuid-Afrikanen blijven onverminderd actief in maatschappelijke organisaties, zoals vakbonden, kerken, buurtorganisaties en belangengroepen. Waar *civil society* voorheen deel uitmaakte van de oppositie tegen de staat, vervult dit maatschappelijk middenveld nu vooral een bemiddelende rol tussen burgers en staat. Daarmee vindt Zuid-Afrika aansluiting bij veel andere landen: niet politieke partijen, maar sociale bewegingen zijn in toenemende mate bemiddelaar tussen burgers en staat •

Non fictie

***African economies and the politics of a permanent crisis, 1979-1999*, Nicolas van de Walle.** Waarom bevinden Afrikaanse landen zich in een voortdurende economische en politieke crisis? Van de Walle benadrukt vooral de interne Afrikaanse staatsstructuren als oorzaak. Cambridge University Press, Cambridge. 291 p., circa ff 25. ISBN 0 521 00836 0.

***Black Workers, White Farmers in post-colonial Zimbabwe*, Blair Rutherford.** Bijna een vijfde van de Zimbabwaanse bevolking leeft en

werkt op de, voornamelijk blanke, commerciële boerderijen. Op basis van enkele tabaksboerderijen beschrijft Rutherford verhelderend hoe slecht het hen, en in het bijzonder de vrouwen, is vergaan sinds de onafhankelijkheid. Zed Books, Londen. 288 p., circa ff 26. ISBN 1 84277 001 2.

***Lost Communities, Living Memories: Remembering Forced Removals in Cape Town*, Sean Field.** Tussen 1913 en 1989 werden zo'n vier miljoen Zuid-Afrikanen gedwongen zich elders te vestigen, een gevolg van de rassenwetten. Het Centre for Living Memory

van de Universiteit van Kaapstad legde de herinneringen vast van mensen uit het zwaar getroffen Kaapstad. Met veel foto's. David Philip, Kaapstad. 144 p., circa ff 10. ISBN 0 86486 499 X.

***Great Treks: The Transformation of Southern Africa 1815-1854*, Norman Etherington.** De Grote Trek van Afrikaner boeren was slechts een onderdeel van de grote volksverhuizingen in Zuidelijk Afrika in het begin van de negentiende eeuw, waarbij nieuwe rijken ontstonden. Etherington plaatst deze fascinerende periode op een toegankelijk wijze in perspectief.

Longman, Pearson education, Londen. 366 p., circa ff 30. ISBN 0 582 31567 0.

***Striking back: The Labour Movement and the Post-Colonial State in Zimbabwe 1980-2000*, Raftopoulos, Brian and Sachikonye Lloyd [red.]** Tien artikelen over de geschiedenis van de arbeidersbeweging in onafhankelijk Zimbabwe. Een goed overzicht van het ontstaan van een sterke maatschappelijke organisatie in een eenpartijstaat. Weaver Press, Harare. 316 p., circa ff 28. ISBN 0 79742286 2.

samenstelling: Erik van den Bergh (fictie) en Anton Dekker (nonfictie)